

Raqamli huquq va LegalTech: kirish ma'ruzasi

Oct 8, 2026 · @Java Paynet

Bu ma'ruza (2 akademik soat) talabalar va amaliyotchi yuristlarga raqamli huquqning asosiy tushunchalari, O'zbekistonning axborotlashtirish siyosati va LegalTech bozorini real keyslar orqali tanishtiradi. Yakunda tinglovchilar o'z sohasi uchun LegalTech vositalari xaritasini tuzadi.

Ma'ruza rejasi

1. Kirish: raqamli huquq nima va nega u bugun har bir yurist uchun zarur.
2. Axborotlashtirish sohasida davlat siyosati.
3. Axborot, axborot texnologiyalari va axborot tizimi tushunchalari.
4. Huquqiy faoliyatda AKTning o'rni.
5. LegalTech tushunchasi va turlari.
6. "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasi.
7. Real keyslar: xalqaro va milliy tajriba.
8. Amaliy mashg'ulot: LegalTech vositalari xaritasini tuzish.

O'quv natijalari

Ma'ruzadan so'ng tinglovchi:

- axborot, axborot texnologiyasi va axborot tizimining qonuniy ta'riflarini farqlay oladi;
- O'zbekistonning raqamlashtirish sohasidagi asosiy normativ hujjatlarini nomlay oladi;
- LegalTech vositalarini vazifasiga ko'ra tasniflay oladi;
- sun'iy intellektdan huquqiy ishda foydalanish xavflarini real misollar asosida baholay oladi;
- o'z tashkiloti uchun LegalTech vositalari xaritasini tuza oladi.

Kalit so'zlar: raqamli huquq, axborotlashtirish, axborot tizimi, elektron hukumat, LegalTech, GovTech, RegTech, sun'iy intellekt, onlayn nizolarni hal qilish (ODR), smart-kontrakt, shaxsga doir ma'lumotlar.

1. Kirish: raqamli huquq nima?

Raqamli huquq — raqamli texnologiyalar yaratadigan ijtimoiy munosabatlarni tartibga soluvchi normalar majmui va huquqshunoslikning yangi kompleks yo'nalishi. U bir vaqtning o'zida ikki savolga javob beradi: texnologiyani huquq qanday tartibga soladi va huquqning o'zi texnologiya yordamida qanday o'zgaradi.

Shuning uchun fanni ikki qatlamda ko'rish qulay:

Qatlam	Asosiy savol	Misollar
Texnologiya huquqi (Law of Tech)	Raqamli munosabatlar qanday tartibga solinadi?	Shaxsga doir ma'lumotlar, elektron tijorat, kiberxavfsizlik, sun'iy intellekt, kriptoaktivlar

Qatlam	Asosiy savol	Misollar
Huquq texnologiyasi (Tech for Law, LegalTech)	Yurist, sud va davlat ishini texnologiya qanday o'zgartiradi?	Elektron sud, huquqiy ma'lumotlar bazalari, shartnomalarni avtomatik tahlil qilish, onlayn nizolarni hal qilish

Raqamli huquqning predmeti — axborotni yaratish, yig'ish, qayta ishlash, saqlash, tarqatish va himoya qilish bilan bog'liq munosabatlar, shuningdek raqamli muhitda yuzaga keladigan mulkiy va nomulkiy munosabatlar.

Nega bu muhim? Bugungi yurist uchun uchta o'zgarish sezilarli:

- **Mijoz o'zgardi.** Tadbirkorlar marketplace, ilova va onlayn to'lovlar bilan ishlaydi; ularning nizolari endi raqamli dalillarga tayanadi.
- **Davlat o'zgardi.** Sud, notariat, ro'yxatdan o'tkazish va davlat xizmatlari elektron shaklga o'tmoqda.
- **Yuristning mehnati o'zgardi.** Hujjat qidirish, shartnoma loyihasi va dastlabki tahlilni sun'iy intellekt bajara boshladi; yuristdan esa natijani tekshirish va javobgarlikni o'z zimmasiga olish talab etiladi.

Munozara uchun savol: Sizningcha, 10 yildan so'ng yurist ishining qaysi qismi avtomatlashadi, qaysi qismi esa albatta inson zimmasida qoladi?

2. Axborotlashtirish sohasida davlat siyosati

O'zbekistonda axborotlashtirish siyosatining asosiy qonuni — 2003-yil 11-dekabrda 560-II-son ["Axborotlashtirish to'g'risida"gi Qonun](#). Uning 4-moddasiga ko'ra, davlat siyosati zamonaviy jahon tamoyillarini hisobga olgan holda **milliy axborot tizimini yaratishga** qaratilgan.

Davlat siyosatining asosiy yo'nalishlari (4-modda):

1. Har kimning axborotni erkin olish va tarqatish huquqini amalga oshirish.
2. Davlat, tarmoq, hududiy hamda yuridik va jismoniy shaxslar axborot tizimlari asosida yagona axborot makonini yaratish.
3. Xalqaro tarmoqlar va Internetdan erkin foydalanish uchun sharoit yaratish.
4. Davlat axborot resurslarini shakllantirish va axborot tizimlarining o'zaro moslashuvini ta'minlash.
5. Axborot texnologiyalari vositalarini ishlab chiqarish va AT bozorini shakllantirish.
6. **Sun'iy intellektni joriy etish uchun huquqiy, texnologik va iqtisodiy asoslarni belgilash** (2026-yil 21-yanvardagi O'RQ-1115-son Qonun bilan qo'shilgan).
7. Dasturiy mahsulotlar ishlab chiqarishni rag'batlantirish, tadbirkorlik va investitsiyalarni qo'llab-quvvatlash.
8. Kadrlar tayyorlash va ilmiy tadqiqotlarni rag'batlantirish.

Kim tartibga soladi? Qonunning 5–6-moddalariga ko'ra, sohani Vazirlar Mahkamasi va maxsus vakolatli organ tartibga soladi. Bugun bu vazifani O'zbekiston Respublikasi Raqamli texnologiyalar vazirligi bajaradi. Kiberxavfsizlik sohasida vakolatli organ — Davlat xavfsizlik xizmati.

Sohaning asosiy normativ bazasi

Hujjat	Yil	Yuristga nima uchun muhim
"Axborotlashtirish to'g'risida"gi Qonun (560-II)	2003, oxirgi tahrir 2026	Axborot, axborot tizimi, axborot resursi tushunchalari; Aldan foydalanish qoidalari
"Elektron hujjat aylanishi to'g'risida"gi Qonun	2004	Elektron hujjatning yuridik kuchi
"Elektron raqamli imzo to'g'risida"gi Qonun	yangi tahrir	ERI qog'oz imzoga tenglashtiriladi
"Elektron tijorat to'g'risida"gi Qonun	yangi tahrir	Onlayn bitimlar, marketplace'lar
"Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risida"gi Qonun	2019	Ma'lumotlarni yig'ish, saqlash, lokalizatsiya
"Kiberxavfsizlik to'g'risida"gi Qonun	2022	Kritik axborot infratuzilmasini himoya qilish
"Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasi (PF-6079)	2020, yangilangan 2026	Raqamlashtirishning strategik maqsadlari
Sun'iy intellektni 2030-yilgacha rivojlantirish strategiyasi (PQ-358)	2024	AI siyosati va maqsadlari

2026-yildagi muhim yangilik: sun'iy intellekt qonunda

2026-yil 21-yanvardagi O'RQ-1115-son Qonun bilan "Axborotlashtirish to'g'risida"gi Qonunga **sun'iy intellekt** ta'rifi va yangi 7¹-modda kiritildi. Uning mazmuni yurist uchun juda muhim:

- AI yordamida yaratilgan axborot resurslari va AI asosidagi tizimlar inson hayoti, sog'lig'i, erkinligi, sha'ni va qadr-qimmatiga zarar yetkazmasligi shart.
- **Inson huquq va erkinliklariga oid yuridik ahamiyatga ega qarorlar faqat AI xulosasiga tayanib qabul qilinishi mumkin emas.**

Shuningdek, 12¹-moddaga AI yordamida shaxsga doir ma'lumotlarga qonunga xilof ishlov berish va ularni tarqatish taqiqlari qo'shildi. Bu "deepfake" va ma'lumotlar sizib chiqishi bo'yicha nizolarda tayanch normaga aylanadi.

Savol: Sudya qaror loyihasini AI yordamida tayyorlasa, 7¹-moddaga zid bo'ladimi? Qaysi holatda zid bo'lmaydi?

3. Axborot, axborot texnologiyalari va axborot tizimi

Uchta tushuncha bir-birining ichiga joylashgan: axborot — xom ashyo, axborot texnologiyasi — uni qayta ishlash usuli, axborot tizimi esa ularni tashkiliy jihatdan birlashtirgan butun majmua.

Tushuncha	Qonuniy ta'rif (Axborotlashtirish to'g'risidagi Qonun, 3-modda)	Huquqiy amaliyotdan misol
Axborot	Manba va shaklidan qat'i nazar shaxslar, predmetlar, faktlar, voqealar, hodisalar va jarayonlar to'g'risidagi ma'lumotlar ("Axborot erkinligi prinsiplari va kafolatlari to'g'risida"gi Qonun)	Sud qarori matni, mijozning shikoyati, guvohning ko'rsatmasi
Axborot resursi	Axborot tizimi tarkibidagi elektron shakldagi axborot, ma'lumotlar banki, ma'lumotlar bazasi, shu jumladan audio-, video-, grafik va matnli axborot	Lex.uz dagi qonunchilik bazasi, sud qarorlari arxivi
Axborot texnologiyasi	Axborotni to'plash, saqlash, izlash, unga ishlov berish va uni tarqatish uchun foydalaniladigan uslublar, qurilmalar, usullar va jarayonlar majmui	Matnni tanib olish (OCR), elektron raqamli imzo, sun'iy intellekt modellari
Axborot tizimi	Axborotni to'plash, saqlash, izlash, unga ishlov berish va undan foydalanish imkonini beradigan, tashkiliy jihatdan tartibga solingan axborot resurslari, texnologiyalari va aloqa vositalari majmui	Sudlarning elektron ish yuritish tizimi, my.gov.uz portali, notariat reyestri
Axborotlashtirish	Axborotga bo'lgan ehtiyojlarni qondirish uchun axborot resurslari, texnologiyalari va tizimlaridan foydalangan holda sharoit yaratishning tashkiliy, ijtimoiy-iqtisodiy va ilmiy-texnikaviy jarayoni	Sud ishlarini qog'ozdan elektron shaklga o'tkazish
Sun'iy intellekt (2026-yildan)	Inson bilim va ko'nikmalariga taqlid qiluvchi, mustaqil o'rganish va yechim izlash	Hujjatlarni avtomatik tahlil qiluvchi tizimlar, chat-botlar

Tushuncha	Qonuniy ta'rif (Axborotlashtirish to'g'risidagi Qonun, 3-modda)	Huquqiy amaliyotdan misol
	imkonini beruvchi texnologik yechimlar majmui	

Huquqiy axborot — huquqiy hujjatlar, ularning loyihalari, sud amaliyoti, sharhlar va huquqni qo'llash bilan bog'liq boshqa ma'lumotlar. Yurist uchun aynan shu tur asosiy ish materiali hisoblanadi.

Axborot xossalari (yurist uchun dalil sifatida muhim): ishonchlilik, to'liqlik, dolzarblik, foydalilik va himoyalanganlik. Elektron dalilni sudga taqdim etishda uning yaxlitligi va manbaini isbotlash — har bir yuristning kundalik vazifasiga aylanmoqda.

Elektron hujjatning kuchi: Qonunning 8-moddasiga ko'ra, axborot resurslarida saqlanadigan va elektron raqamli imzo bilan tasdiqlangan axborot elektron hujjat bo'lib, qog'oz hujjat bilan bir xil yuridik kuchga ega.

Mashq: "Telegram-kanaldagi skrinshot", "my.gov.uz portali", "OCR dasturi", "sud qarori matni" — har birini jadvaldagi qaysi tushunchaga kiritasiz va nima uchun?

4. Huquqiy faoliyatda AKTning o'rni

AKT bugun huquqiy faoliyatning har bir bosqichida ishlatiladi: norma izlashdan tortib sud qarorini ijro etishgacha. Asosiy o'zgarish shundaki, texnologiya yordamchi vosita bo'lishdan to'xtab, ish jarayonining o'zini qayta quryapti.

Kasb / soha	AKT nima qiladi	O'zbekistondagi misol
Sudya va sud apparati	Elektron ish yuritish, masofaviy majlis, qaror loyahasini tayyorlash, sud xarajatlarini hisoblash	E-SUD tizimi, my.sud.uz portali, "Raqamli sud" konsepsiyasi
Advokat	Da'vo arizasini onlayn yuborish, ish materiallari bilan masofadan tanishish, qonunchilik va sud amaliyotini qidirish	my.sud.uz, lex.uz
Prokuror va tergovchi	Elektron jinoyat ishi, tergov va sud tizimlari o'rtasida ma'lumot almashinuvi, raqamli dalillar ekspertizasi	Tergov organlari va sud axborot tizimlari integratsiyasi
Notarius	Elektron reyestr, masofaviy notarial harakatlar, ERI bilan tasdiqlash	Notariat axborot tizimi
Korporativ yurist	Shartnoma shablonlari, muddatlar nazorati, compliance,	Didox, Faktura.uz kabi EHA

Kasb / soha	AKT nima qiladi	O'zbekistondagi misol
	elektron hujjat aylanishi	tizimlari
Davlat xizmatchisi	Normativ hujjat loyihalarini muhokama qilish, davlat xizmatlarini onlayn ko'rsatish	regulation.gov.uz, my.gov.uz

"Raqamli sud" konsepsiyasi

2025-yil 21-avgustda Prezident [sudlar faoliyatiga sun'iy intellektni joriy etish to'g'risidagi Farmoni](#) (PF-140) imzoladi. Uning asosiy qoidalari:

- da'vo arizalari sudga elektron shaklda yuboriladi;
- sud hujjatlari loyihalari avtomatik shakllantiriladi;
- 2025–2027-yillar uchun sud tizimini raqamlashtirish dasturi tasdiqlandi;
- [2025-yil oxirigacha Toshkentda "Raqamli sud" tajriba sifatida joriy etiladi](#), so'ng 2026–2027-yillarda butun respublikaga tarqatiladi;
- AI yordamida sud xarajatlari va ishning taxminiy natijasi oldindan hisoblanadi;
- 2026-yildan my.sud.uz portalida AI asosidagi virtual maslahatchi ishlaydi.

Foyda va xavflar

Foyda	Xavf
Sudga murojaat tezlashadi va arzonlashadi	AI xatosi ("gallyutsinatsiya") qarorga o'tib ketishi
Qog'ozbozlik va korrupsiya xavfi kamayadi	"Avtomatlashtirish xolisligi": inson AI xulosasini tekshirmasdan qabul qiladi
Sud amaliyoti bir xillashadi	Algoritm shaffof emasligi, qarorni tushuntirib bo'lmayligi
Masofadagi hududlar uchun odil sudlov ochiq bo'ladi	Kiberhujum va shaxsga doir ma'lumotlar sizib chiqishi

Yuqoridagi xavflarga qarshi asosiy huquqiy kafolat — "inson nazoratida" (human-in-the-loop) tamoyili. O'zbekistonda u "Axborotlashtirish to'g'risida"gi Qonunning 7¹-moddasida mustahkamlangan.

5. LegalTech tushunchasi va turlari

LegalTech (Legal Technology) — huquqiy xizmatlarni ko'rsatish, huquqni qo'llash va odil sudlovga erishishni tezroq, arzonroq va ochiqroq qilish uchun texnologiyalardan foydalanish hamda shu asosda shakllangan bozor.

Rivojlanish bosqichlari (R. Goodenough tasnifi)

1. **LegalTech 1.0** — texnologiya yuristning mavjud ishini qo'llab-quvvatlaydi: matn muharriri, elektron pochta, huquqiy ma'lumotlar bazalari.
2. **LegalTech 2.0** — texnologiya ish jarayonining bir qismini almashtiradi: hujjat avtomatizatsiyasi, e-discovery, onlayn yuridik xizmatlar.
3. **LegalTech 3.0** — texnologiya huquqiy tizimning o'zini o'zgartiradi: smart-kontraktlar, onlayn sudlar, mashina o'qiy oladigan qonunchilik, generativ AI.

Foydalanuvchiga ko'ra turlari

- **B2B LegalTech** — yuridik firmalar va kompaniyalarning yuridik bo'limlari uchun.
- **B2C LegalTech** — fuqarolar va kichik biznes uchun to'g'ridan-to'g'ri yuridik yordam.
- **GovTech / JusticeTech** — sudlar va davlat organlari uchun.
- **RegTech** — tartibga solish talablariga rioya qilishni (compliance) avtomatlashtirish.

Funksiyasiga ko'ra turlari

Tur	Nima qiladi	Xalqaro misollar	O'zbekistondagi o'xshash yechimlar
Huquqiy qidiruv va ma'lumotlar bazalari	Qonunchilik, sud amaliyoti, sharhlarni izlash	Westlaw, LexisNexis	lex.uz, norma.uz
Generativ AI yordamchilari	Hujjat loyihasi, tahlil, xulosalar	Harvey, CoCounsel, Lexis+ AI	Umumiy AI modellari
Hujjat avtomatizatsiyasi	Shablon asosida hujjat yaratish	HotDocs, Contract Express	Davlat portallaridagi namunaviy shakllar
Shartnomalar hayotiy siklini boshqarish (CLM)	Shartnoma tuzish, kelishish, muddatlarni kuzatish	Ironclad, Kira	Didox, Faktura.uz kabi EHA tizimlari
Elektron imzo va hujjat aylanishi	Masofadan imzolash, elektron arxiv	DocuSign	ERI (e-imzo.uz), my.gov.uz
E-discovery	Katta hajmdagi dalillarni tahlil qilish	Relativity	—
Yuridik firma boshqaruvi	Vaqt hisobi, billing, mijozlar bazasi	Clio	—
Onlayn nizolarni hal qilish (ODR)	Nizoni sudgacha onlayn hal qilish	Kanada CRT, eBay tizimi	my.sud.uz elektron xizmatlari
Yuridik analitika va	Ish natijasini prognoz	Lex Machina, Pre/Dicta	"Raqamli sud" — taxminiy natija

Tur	Nima qiladi	Xalqaro misollar	O'zbekistondagi o'xshash yechimlar
bashorat	qilish		modullari
RegTech va compliance	Talablar monitoringi, KYC/AML	ComplyAdvantage	Bank tizimidagi KYC yechimlari
Smart-kontrakt va blokcheyn	Shartlarni kod orqali avtomatik bajarish	Ethereum asosidagi yechimlar	Kriptoaktivlar sohasidagi tajriba loyihalari
Onlayn yuridik marketplace	Mijozni yurist bilan bog'lash	LegalZoom, Rocket Lawyer	Telegram-botlar va onlayn konsultatsiya xizmatlari

Eslatma: O'zbekiston ustunidagi misollar mahalliy bozorni tahlil qilish uchun boshlang'ich nuqta; har birini dars oldidan tekshirib, talabalar bilan yangilab borish tavsiya etiladi.

6. "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasi

"Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasi Prezidentning 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-son Farmoni bilan tasdiqlangan va 2026-yil 24-iyuldagi [PF-141-son Farmon](#) bilan yangilangan. U mamlakatni raqamli iqtisodiyot va raqamli davlat sari olib boruvchi asosiy hujjat hisoblanadi.

Dastlabki tuzilma (2020)

Strategiya va unga ilova qilingan 2020–2022-yillar uchun "yo'l xaritasi" [to'rtta asosiy yo'nalishni](#) belgilagan:

1. Raqamli infratuzilmani rivojlantirish.
2. Raqamli hukumatni (elektron hukumatni) rivojlantirish.
3. Raqamli iqtisodiyot va raqamli industriyani rivojlantirish.
4. Raqamli ta'lim va kadrlar tayyorlash.

Yuristlar uchun muhim jihat: strategiya doirasida Axborot texnologiyalari vazirligi va **Adliya vazirligi** tizimida "Raqamli idora" loyihasi amalga oshirildi. Ya'ni adliya organlarini raqamlashtirish strategiyaning boshidanoq tarkibiy qismi bo'lgan.

2026-yilgi yangilanish (PF-141): asosiy maqsadlar

Ko'rsatkich	2030-yilgacha maqsad
BMT Elektron hukumatni rivojlantirish indeksi (EGDI)	Dunyoning eng yaxshi 30 ta davlati qatoriga kirish
Optik tola va keng polosali internet qamrovi	99 foiz
"Besh million sun'iy intellekt yetakchilari" loyihasi	5 million yosh o'qitiladi

Ko'rsatkich	2030-yilgacha maqsad
Yagona davlat xizmatlari portalida AI asosidagi xizmatlar ulushi	10 foiz
Mobil qurilma orqali olinadigan elektron davlat xizmatlari	90 foiz
Sun'iy intellekt laboratoriyalari	15 tadan ortiq

PF-141 bilan "Raqamli O'zbekiston — 2030" va Sun'iy intellekt strategiyasi (PQ-358) o'zaro uyg'unlashtirildi hamda "O'zbekiston — 2030" umummilliy strategiyasi maqsadlariga moslashtirildi.

Raqamli huquq sohasidagi asosiy sanalar

Sana	Hujjat	Mazmuni
2026-yil 24-iyul	PF-141-son Farmon	"Raqamli O'zbekiston — 2030" va AI strategiyasi yangilandi
2026-yil 10-mart	38-son Farmon	Kiberxavfsizlik strategiyasi belgilandi
2026-yil 21-yanvar	O'RQ-1115-son Qonun	"Axborotlashtirish to'g'risida"gi Qonunga AI qoidalari kiritildi
2025-yil 21-avgust	PF-140-son Farmon	Sudlarda AI va "Raqamli sud" konsepsiyasi
2024-yil 14-oktabr	PQ-358-son Qaror	Sun'iy intellektni 2030-yilgacha rivojlantirish strategiyasi
2023-yil 11-sentabr	PF-158-son Farmon	"O'zbekiston — 2030" strategiyasi
2020-yil 5-oktabr	PF-6079-son Farmon	"Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasi
2019-yil 2-iyul	O'RQ-547-son Qonun	"Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risida"
2015-yil 9-dekabr	O'RQ-395-son Qonun	"Elektron hukumat to'g'risida"
2003-yil 11-dekabr	560-II-son Qonun	"Axborotlashtirish to'g'risida"

Munozara: Strategiyadagi qaysi maqsad yuristlar mehnat bozoriga eng katta ta'sir ko'rsatadi? AI asosidagi davlat xizmatlari ulushi 10 foizga yetsa, fuqaroning shikoyat qilish huquqi qanday ta'minlanishi kerak?

7. Real keyslar

Quyidagi sakkizta keysning umumiy xulosasi bitta: texnologiya qanchalik kuchli bo'lmasin, javobgarlik inson va tashkilot zimmasida qoladi. Har bir keysni guruhlariga bo'lib, oxiridagi savol bo'yicha 10 daqiqa muhokama qilish tavsiya etiladi.

Nº	Keys	Davlat, yil	Asosiy mavzu
1	Mata v. Avianca	AQSh, 2023	AI "o'ylab topgan" sud precedentlari
2	Ayinde v. Haringey	Buyuk Britaniya, 2025	Yuristning AI natijasini tekshirish majburiyati
3	Moffatt v. Air Canada	Kanada, 2024	Chat-bot uchun kompaniya javobgarligi
4	FTC v. DoNotPay	AQSh, 2024–2025	"Robot-advokat" reklamasi va iste'molchilar huquqi
5	State v. Loomis	AQSh, 2016	Algoritm asosidagi jazo tayinlash
6	SyRI ishi	Niderlandiya, 2020	Davlat algoritmi va shaxsiy hayot daxlsizligi
7	Post Office Horizon	Buyuk Britaniya, 1999–2024	Kompyuter dalilining "ishonchliligi" prezumpsiyasi
8	"Raqamli sud" va E-SUD	O'zbekiston, 2025–2026	Milliy sud tizimini raqamlashtirish

Keys 1. Mata v. Avianca (AQSh, 2023) — soxta precedentlar

Nima bo'ldi: Nyu-Yorkdagi advokatlar aviakompaniyaga qarshi da'voda ChatGPT yordamida sud amaliyotini qidirgan. Sudga taqdim etilgan hujjatda mavjud bo'lmagan sud qarorlari, soxta iqtiboslar va to'qib chiqarilgan ish raqamlari bor edi. Javobgar tomon bu ishlarni topa olmagach, sud tekshiruv o'tkazdi.

Natija: [ikki advokat va yuridik firma birgalikda \\$5.000 jarimaga tortildi.](#)

Saboq: AI "gallyutsinatsiya" qiladi, ya'ni ishonchli ko'rinadigan, lekin yolg'on ma'lumot yaratadi. Har bir havola asl manbadan tekshirilishi shart.

Savol: O'zbekistonda advokat shunday qilsa, qaysi normalar asosida javobgarlik masalasi ko'riladi?

Keys 2. Ayinde v. Haringey (Buyuk Britaniya, 2025) — rahbarlar ham javobgar

Nima bo'ldi: Uysiz fuqaroning manfaatini himoya qilgan stajyor barrister mahalliy hokimiyatga qarshi ishda [kamida beshta mavjud bo'lmagan sud qarorini](#) keltirgan. Sud uni va huquqiy markazni har biri [£2,000 to'lashga majburladi](#).

Natija: 2025-yil 6-iyunda Oliy sud Divizion sudi ([2025] EWHC 1383 (Admin)) [yuristlarni o'z regulyatorlariga yubordi](#) va butun kasbga ogohlantirish berdi: palata rahbarlari va boshqaruvchi hamkorlar ham xodimlarning AI'dan to'g'ri foydalanishi uchun javobgar.

Saboq: AI'dan foydalanish yuristning sud oldidagi majburiyatlarini o'zgartirmaydi. Tashkilotda AI siyosati va o'qitish bo'lishi shart.

Savol: Sizning tashkilotingiz uchun "AI'dan foydalanish qoidalarini"ning uchta asosiy bandini yozing.

Keys 3. Moffatt v. Air Canada (Kanada, 2024) — chat-bot "alohida shaxs" emas

Nima bo'ldi: Buvisi vafot etgan yo'lovchi Air Canada saytidagi chat-botdan aza chiptasi chegirmasi haqida so'radi. Bot chegirmani [parvozdan keyin ham olish mumkinligini](#) aytdi, bu esa noto'g'ri edi. Aviakompaniya sudda chat-bot [o'z harakatlari uchun o'zi javob beradigan alohida yuridik shaxs](#) degan dalil keltirdi.

Natija: Britaniya Kolumbiyasi Fuqarolik nizolarini hal qilish tribunali (o'zi ham ODR namunasi) bu dalilni rad etdi va yo'lovchiga [650.88 Kanada dollari tovon](#) undirdi.

Saboq: AI tizimini joriy etgan tashkilot uning har bir javobi uchun javobgar. Bu O'zbekistonda my.sud.uz va my.gov.uz'dagi virtual maslahatchilar uchun ham dolzarb savol.

Savol: Agar my.sud.uz'dagi AI maslahatchi fuqaroga noto'g'ri muddat aytsa va u da'vo muddatini o'tkazib yuborsa, kim javobgar?

Keys 4. FTC v. DoNotPay (AQSh, 2024–2025) — "dunyodagi birinchi robot-advokat"

Nima bo'ldi: DoNotPay kompaniyasi o'z xizmatini "dunyodagi birinchi robot-advokat" deb reklama qildi. Federal savdo komissiyasi (FTC) kompaniya [o'z AI'ining sifatini inson-advokat darajasida sinamaganini va bu uchun advokatlarni jalb qilmaganini](#) aniqladi.

Natija: 2025-yil 16-yanvarda tasdiqlangan yakuniy buyruq bilan kompaniya [\\$193,000 to'lashi, 2021–2023-yillardagi obunachilarni xabardor qilishi va dalilsiz "advokatga teng" degan reklamani to'xtatishi](#) shart bo'ldi.

Saboq: B2C LegalTech iste'molchilar huquqlarini himoya qilish qonunchiligi doirasida ishlaydi. Marketing va'dalari dalil bilan tasdiqlanishi kerak.

Savol: O'zbekistonda yuridik maslahat beruvchi Telegram-bot qanday litsenziya va javobgarlik talablariga duch kelishi mumkin?

Keys 5. State v. Loomis (AQSh, 2016) — algoritm jazo tayinlaganda

Nima bo'ldi: Viskonsin shtatida sud jazo tayinlashda COMPAS nomli xususiy algoritmning "qayta jinoyat sodir etish xavfi" bahosidan foydalandi. Sudlanuvchi Loomis algoritmning ishlash tartibi tijorat siri ekani sababli uni tekshira olmaganini va bu adolatli sudlov huquqini buzishini da'vo qildi.

Natija: Viskonsin Oliy sudi algoritmdan foydalanishga ruxsat berdi, lekin cheklov qo'ydi: baho jazoning yagona yoki hal qiluvchi asosi bo'la olmaydi va sudyalarning cheklovlari haqida ogohlantirilishi kerak.

Saboq: Bu "Axborotlashtirish to'g'risida"gi Qonun 7¹-moddasidagi "faqat AI xulosasiga tayanish mumkin emas" tamoyilining aynan o'zi.

Savol: Shaffof bo'lmagan ("qora quti") algoritm sudda dalil sifatida qabul qilinishi mumkinmi?

Keys 6. SyRI ishi (Niderlandiya, 2020) — davlat algoritmi va inson huquqlari

Nima bo'ldi: Niderlandiya hukumati ijtimoiy nafaqalar bo'yicha firibgarlikni aniqlash uchun SyRI tizimini ishlatgan. U turli davlat bazalaridagi ma'lumotlarni birlashtirib, asosan kam ta'minlangan tumanlardagi fuqarolarni "xavf guruhi"ga kiritgan.

Natija: 2020-yil fevralda Gaaga tuman sudi tizim Inson huquqlari Yevropa konvensiyasining 8-moddasini (shaxsiy hayot daxlsizligi) buzadi, deb topdi va uni to'xtatdi. Asosiy sabab — tizimning shaffof emasligi va fuqaro o'zi haqidagi xulosani tekshira olmasligi.

Saboq: Davlat axborot tizimlari integratsiyasi (yagona axborot makoni) shaxsga doir ma'lumotlarni himoya qilish kafolatlari bilan birga borishi kerak.

Savol: O'zbekistonda davlat bazalarini birlashtirish (masalan, proaktiv xizmatlar) qanday huquqiy chegaralarga ega bo'lishi kerak?

Keys 7. Post Office Horizon ishi (Buyuk Britaniya) — kompyuter ham xato qiladi

Nima bo'ldi: 1999–2015-yillarda Britaniya pochta xizmati Horizon buxgalteriya tizimidagi kamomadlar asosida 900 dan ortiq pochta bo'limi boshliqlarini o'g'irlik va firibgarlikda ayblab, sudga bergan. Sudlar "kompyuter to'g'ri ishlaydi" degan huquqiy prezumpsiyaga tayangan. Keyinchalik kamomadlarning sababi dasturdagi xatolar ekani isbotlandi.

Natija: 2019-yilda Bates ishida tizimdagi xatolar sud tomonidan tan olindi, 2021-yilda Apellatsiya sudi ko'plab hukmlarni bekor qildi, 2024-yilda esa maxsus qonun bilan qolgan hukmlar ommaviy ravishda bekor qilindi.

Saboq: Elektron dalil avtomatik ravishda ishonchli emas. Yurist tizim jurnallari, audit va mustaqil ekspertizani talab qila bilishi kerak.

Savol: O'zbekiston protsessual qonunchiligida elektron dalilning ishonchliligi qanday isbotlanadi?

Keys 8. "Raqamli sud" va E-SUD (O'zbekiston, 2025–2026) — milliy tajriba

Nima bo'ldi: E-SUD elektron ish yuritish tizimi joriy etilgach, tadqiqotlarga ko'ra [sudlarga o'rtacha tashrif soni 3 baravar kamaygan](#). 2025-yil avgustdagi PF-140-son Farmon bilan "Raqamli sud" konsepsiyasi

boshlandi: elektron da'vo, avtomatik sud hujjati loyihalari, AI yordamida xarajatlar va taxminiy natijani hisoblash. Vazirlar Mahkamasining 2025-yil 10-iyuldagi qarori bilan AI loyihalari qatoriga [o'zbek tilida sud majlisini avtomatik stenografiya qilish va sud qarorlari loyihasini AI yordamida tayyorlash tizimlari](#) kiritildi.

Saboq: O'zbekiston xalqaro tajribadagi foyda va xavflarning har ikkalasiga duch keladi. 7¹-modda va "inson nazoratida" tamoyili — milliy javob.

Savol (rolli o'yin): Uch guruh — sudya, advokat, fuqaro. Har biri "Raqamli sud"dagi AI qaror loyihasi moduliga qanday talablar qo'yadi?

8. Amaliy mashg'ulot: LegalTech vositalari xaritasini tuzish

Maqsad: tinglovchi o'z sohasidagi LegalTech vositalarini ikki o'q bo'yicha joylashtiradi — kim foydalanadi va qaysi vazifani bajaradi — so'ng bo'sh joylar va xavflarni aniqlaydi. Vaqt: 40 daqiqa, 3–4 kishilik guruhlarda.

Namuna xarita

LegalTech xaritasi: vosita foydalanuvchi va vazifa kesishmasida turadi

Namuna xarita: ustunlar kim foydalanadi, qatorlar qaysi vazifani bajaradi

	Fuqaro, biznes B2C	Yuridik firma B2B	Korporativ yurist B2B, RegTech	Sud va davlat GovTech
Ma'lumot va qidiruv	lex.uz AI chat-botlar	Westlaw, LexisNexis Harvey, CoCounsel	norma.uz Compliance nazorati	AI maslahatchi regulation.gov.uz
Hujjat va shartnoma	my.gov.uz shakllari e-imzo (ERI)	Hujjat shablonlari Clio (boshqaruv)	Didox, Faktura.uz CLM: Ironclad	Notariat reyestri Elektron arxiv
Nizo va sud jarayoni	ODR platformalari Onlayn maslahat	E-SUD, my.sud.uz E-discovery	Yuridik analitika Muddat nazorati	Raqamli sud AI qaror loyihasi

Ajratilgan katak: 2025-2027-yillarda O'zbekistonda eng tez o'zgarayotgan yo'nalish

LegalTech vositalari xaritasi · 4 foydalanuvchi guruhi × 3 vazifa

Xaritani o'qish oddiy: har bir katak — "kim uchun" va "nima uchun" savollarining kesishmasi. Bo'sh yoki zaif katak — yangi LegalTech loyihasi uchun imkoniyat.

Topshiriq bosqichlari

1. **Rolni tanlang:** sud, advokatlik firmasi, bank yuridik bo'limi, notarius yoki fuqaro.
2. **Vositalarni yig'ing:** shu rol foydalanadigan yoki foydalanishi mumkin bo'lgan kamida 10 ta vositani yozing (milliy va xalqaro).

3. **Joylashtiring:** har bir vositani xaritaning tegishli katagiga qo'ying va LegalTech bosqichini (1.0, 2.0 yoki 3.0) belgilang.
4. **Xavfni baholang:** har bir vosita uchun asosiy huquqiy xavfni yozing — shaxsga doir ma'lumotlar, AI xatosi, javobgarlik, kiberxavfsizlik.
5. **Bo'shliqni toping:** qaysi katakda vosita yo'q yoki zaif? U yerda qanday yechim kerak?
6. **Taqdim eting:** har bir guruh 5 daqiqada xarita va bitta taklifni himoya qiladi.

Ish varag'i (namuna qatorlar bilan)

Vosita	Vazifa	Foydalanuvchi	Bosqich	Asosiy huquqiy xavf	Bahosi (1–5)
lex.uz	Qonunchilikni qidirish	Hamma	1.0	Eskirgan tahrirdan foydalanish	5
my.sud.uz AI maslahatchi	Huquqiy savolga javob	Fuqaro	3.0	Noto'g'ri maslahat uchun javobgarlik (Moffatt keysi)	

Baholash mezonlari

Mezon	Ball
Vositalar soni va xilma-xilligi (milliy va xalqaro)	25
Xaritaga to'g'ri joylashtirish va bosqichni aniqlash	25
Huquqiy xavflarni qonunchilikka (masalan, 7 ¹ -modda) bog'lash	30
Bo'shliq bo'yicha asoslangan taklif	20

Xulosa

Raqamli huquq ikki yo'nalishda rivojlanmoqda: huquq texnologiyani tartibga soladi, texnologiya esa huquqiy ishni o'zgartiradi. O'zbekistonda bu jarayonning huquqiy asosi "Axborotlashtirish to'g'risida"gi Qonun, strategik asosi esa 2026-yilda yangilangan "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasidir. Real keyslar shuni ko'rsatadiki, LegalTech yuristni almashtirmaydi, balki undan yangi ko'nikma talab qiladi: texnologiyani tanlash, natijani tekshirish va javobgarlikni o'z zimmasiga olish.

Nazorat savollari

1. Raqamli huquqning ikki qatlami (Law of Tech va Tech for Law) qanday farqlanadi?
2. "Axborotlashtirish to'g'risida"gi Qonunga ko'ra axborot texnologiyasi va axborot tizimi o'rtasidagi farq nimada?
3. Axborotlashtirish sohasidagi davlat siyosatining asosiy yo'nalishlarini sanab bering.
4. 2026-yilda Qonunga kiritilgan 7¹-modda qanday ikki talabni belgilaydi?
5. LegalTech 1.0, 2.0 va 3.0 bosqichlariga bittadan misol keltiring.
6. "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasining dastlabki to'rt yo'nalishi va 2026-yildagi uchta yangi maqsadini ayting.
7. "Raqamli sud" konsepsiyasining asosiy elementlari nimalardan iborat?
8. Mata v. Avianca va Ayinde v. Haringey keyslaridan yurist uchun qanday amaliy qoida kelib chiqadi?
9. Moffatt v. Air Canada keysi davlat portallaridagi AI maslahatchilar uchun qanday ahamiyatga ega?
10. Post Office Horizon ishi elektron dalillarni baholashda nimani o'rgatadi?

Adabiyotlar va manbalar

Normativ-huquqiy hujjatlar

- [O'zbekiston Respublikasining "Axborotlashtirish to'g'risida"gi Qonuni, 11.12.2003, 560-II \(2026-yil 21-yanvardagi tahrir\)](#)
- [Raqamli texnologiyalar vazirligi: PF-141-son Farmon \(24.07.2026\) haqida](#)
- [Raqamli texnologiyalar vazirligi faoliyati sahifasi \(PQ-358, kiberxavfsizlik strategiyasi\)](#)
- [Norma.uz: "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasi qabul qilindi \(PF-6079\)](#)
- [Gov.uz: sudlarga AI joriy etish to'g'risidagi Farmon \(PF-140\)](#)
- [UzA: "Sud tizimida yangi davr boshlanmoqda"](#)
- [Kun.uz: AI loyihalari yo'l xaritasi, sud tizimi ham](#)

Keyslar bo'yicha manbalar

- [Ayinde v. Haringey, \[2025\] EWHC 1383 \(Admin\) — sud qarori matni](#)
- [Law360: London sudi soxta AI havolalari uchun yuristlarni regulyatorga yubordi](#)
- [Appleby: "gallyutsinatsiya" qilingan materiallar va Mata v. Avianca](#)
- [Mondaq: Moffatt v. Air Canada, 2024 BCCRT 149](#)
- [MLT Aikins: "That wasn't me, that was my chatbot"](#)
- [FTC: DoNotPay bo'yicha yakuniy buyruq](#)
- [Ismailov Sh. Sud tizimini raqamlashtirishning advokatlar faoliyatiga ta'siri \(E-SUD\)](#)

Qo'shimcha o'qish uchun (manbalar xotiradan keltirilgan, dars oldidan tekshirish tavsiya etiladi): State v. Loomis, 881 N.W.2d 749 (Wis. 2016); NJCM v. Netherlands (SyRI), Gaaga tuman sudi, 2020; Bates v. Post Office Ltd, [2019] EWHC 3408 (QB); R. Susskind, "Tomorrow's Lawyers".